

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА И ФАРМАКОТЕРАПИЈА - СКРИПТА“ ОД АВТОРИТЕ ДОЦ. Д-Р ЗОРИЦА АРСОВА-САРАФИНОВСКА, ВОНР. ПРОФ. ТРАЈАН БАЛКАНОВ, М-Р СПЕЦ. МАРИЈА ДАРКОВСКА-СЕРАФИМОВСКА И М-Р ВЕРИЦА ИВАНОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 2502-312/3 од 132. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 16.12.2014 година, за изготвување на рецензија за приложениот ракопис „КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА И ФАРМАКОТЕРАПИЈА“ од авторите доц. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вон. проф. Трајан Балканов, м-р спец. Марија Дарковска-Серафимовска и м-р Верица Ивановска, наменет за студентите на фармација - прв циклус студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, избрани се рецензентите:

- проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска, редовен професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- проф. д-р Бистра Ангеловска, вонреден професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

По разгледувањето на ракописот, до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, како рецензенти го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Предложената скрипта од доц. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вон. проф. Трајан Балканов, м-р спец. Марија Дарковска-Серафимовска и м-р Верица Ивановска со наслов „Клиничка фармација и фармакотерапија“ како интерна скрипта за објавување во електронска форма на веб-страницата од Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е наменет за предметот Клиничка фармација и фармакотерапија, кој се слуша во деветтиот семестар, на студиската програма Фармација, на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип со неделен фонд на часови од 2 + 3 + 1.

Понудениот ракопис на доц. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вон. проф. Трајан Балканов, м-р спец. Марија Дарковска-Серафимовска и м-р Верица Ивановска е подготвен според наставната програма и ја опфаќа наставната материја за курсот клиничка фармација и фармакотерапија. Ракописот има вкупно 104 страници (А4 формат, со големината на фонтоот Arial 10, regular, единечен проред) и, во однос на обемот, ги задоволува основните критериуми за објавување на рецензирана интерна скрипта во електронска форма според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Содржината на скриптата е поделена на 8 поглавја, кои одговараат на посебни наставни единици од областа на клиничката фармација и фармакотерапија. Покрај текстот, ракописот содржи и 18 табеларни прикази и 15 слики кои имаат за цел да им помогнат на студентите во совладување на предвидениот материјал и да им го направат учењето полесно и поинтересно.

Оваа скрипта ќе биде голем придонес затоа тоа што досега нема објавен учебник за предметот Клиничка фармација и фармакотерапија на македонски јазик, кој е наменет за фармацевти и во кој се опфатени сите наставни единици предвидени со таа програма. Токму затоа, оваа интерна скрипта се јавува како неопходно учебно помагало за студентите на фармација што во голема мера ќе им го олесни совладувањето на наставната содржина. При изработката на овој труд авторите консултирале бројни библиографски единици

кои се однесуваат на современите приоди и достигнувања, кои претставуваат релевантни научни извори, но и литература за понатамошно проширување на сознанијата од областа на клиничката фармација и фармакотерапија.

На почетокот е дадена содржината со што го олеснува следењето на понудениот материјал. Со кус предговор, авторите ги воведуваат студентите во основната содржина на скриптата, потоа следи детална предметна програма по курсот Клиничка фармација и фармакотерапија, а на крајот е дадена листа на референци или библиографија (користена литература). Содржината што се презентира во оваа интерна скрипта е систематизирана во следните поглавја:

- Првото поглавје, под наслов Цел и значење на клиничка фармација, е наменето да ги запознае студентите со поимот и дефиницијата на клиничка фармација, главната цел и нивоата на дејствување на клиничките фармацевти, нивната улога и задачи во современиот интегриран здравствен систем. Во овој дел, авторите го дефинираат и поимот комплијанса (соработка на пациентот), а ги набројуваат факторите кои влијаат врз комплијансата и грешките во лекувањето на пациентите.
- Второто поглавје, под наслов Интеракции на лекови, им овозможува на студентите да ги прошират стекнатите знаења за интеракциите на лекови и механизмите на нивно настанување, да ги препознаваат лековите со висок потенцијал за појава на интеракции, како и групите пациенти со зголемен ризик за интеракции на лекови.
- Во третото поглавје, под наслов Несакани реакции на лековите, се посветува посебно внимание на несаканите реакции, нивната класификација на тип А и тип Б, најважните фактори на предиспозиција (истовремена примена на повеќе лекови, возраст и пол на пациентите, истовремено присуство на други болести, раса и генетски полиморфизам), механизмите за нивно настанување, утврдување и следење, како и со системот за известување за несакани реакции на лековите. Се воведува и поимот на фармаковигиланца на лекови, а се претставува и Националниот центар за фармаковигиланца во Република Македонија кој функционира во рамките на Агенцијата за лекови на Република Македонија.
- Во четвртото поглавје од предложениот текст, под наслов Клиничка фармакокинетика, се повторуваат и утврдуваат и најважните поими од областа на клиничката фармакологија (на пример, привиден волумен на распределба, клиренс на лекот, константа на брзина на елиминација, полувреме на елиминација, биорасположливоста или биодостапноста), а се воведува и поимот за клиничка фармакокинетика како примена на фармакокинетиката во широк опсег на клинички случаи. Во овој дел, исто така, се претставени и општите принципи при изведување на терапевтски мониторинг на лековите.
- Во петтото поглавје, Фармакоекономија, студентите се запознаваат и со основните принципи на фармакоекономијата и управувањето со лекови. Целта на фармакоекономијата е постигнување на оптимален однос помеѓу цената и ефектите на фармацевтските продукти, притоа земајќи ги предвид етичките вредности на фармацијата кои го ставаат „здравјето на пациентот пред економскиот беневит“. Фармакоекономските методи (анализа на трошокот во однос на користа, анализа на трошокот во однос на ефикасноста, анализа на минимизирање на трошоците, анализа на трошоците во однос на придобивките) се користат да им помогнат на пациентите, болниците, осигурителните компании и на здравствените работници во донесувањето на правилна одлука за тоа кои лекови да бидат избрани за терапија.
- Шестото поглавје во ова учебно помагало е посветено на интерпретација на лабораториските резултати, неопходно за успешно функционирање на клиничките фармацевти.
- Во седмото и осмото поглавје на предложениот текст, под наслов Употреба на лекови кај деца и Употреба на лекови кај постари пациенти се претставени препораки за примена на лекови во специфични популациони групи (деца, стари, новороденчиња...), како и примена на лекови кај болни со нарушена функција на работа на бубрег/црн дроб. Фармакокинетските промени кај децата и повозрасните пациенти се важни и имаат значајна улога во однос на тоа како лекот се поднесува од организмот и мора да се земат предвид кога се одредува режим на дозирање за секој пациент поединечно.

- Покрај ова, на крајот од скриптата, во делот Литература, се цитираат 20 референци користени при изработката на оваа скрипта, кои истовремено претставуваат и дополнителна информација за оние студенти кои имаат желба да ги прошират сознанијата од областа на клиничката фармација и фармакотерапија.

Како што потенцираат и авторите во предговорот, оваа скрипта е подготвена со цел да им помогне на студентите во совладување на предвидениот материјал. Секако, за одредени прашања, се препорачува и користење на литературата која е претставена на крајот на текстот, а која послужила во подготвување на оваа скрипта.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на материјата од областа на клиничката фармација и фармакотерапија, авторите на овој труд применуваат современи начела и принципи и од методски и од методолошки аспект. Наставните единици се елаборирани системски, децидно и прегледно што е основен предуслов студентите да можат лесно да ја следат, воспримат и разберат суштината на предочената содржина од областа на клиничка фармација и фармакотерапија. Скриптата претставува значајно учебно помагало, посебно ако се земе предвид дека досега нема објавен комплетен учебник по Клиничка фармација и фармакотерапија на македонски јазик. Секако, таа е еднакво корисна и за студентите од другите студиските програми, како и веќе дипломираните студенти, како прирачник за брзо повторување и потсетување на претходно наученото.

Од горнаведеното може да се заклучи дека трудот со наслов „Клиничка фармација и фармакотерапија“ од доц. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вон. проф. Трајан Балканов, м-р спец. Марија Дарковска-Серафимовска и м-р Верица Ивановска ги задоволува основните критериуми за објавување во форма на рецензирана интерна скрипта. Поради тоа, како членови на Рецензентската комисија, со задоволство им предлагаме на членовите на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки во Штип да го прифатат овој труд за објавување како електронска интерна скрипта на веб-страницата во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска, с.р.
Проф. д-р Бистра Ангеловска, с.р.